

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Ethem Ivanström, Kalmö*
 Härad: *Bräkne* Berättare: *upptecknaren m. fl.; se uppt.
bladens bakside!*
 Socken: *Hälsaryd* Berättarens yrke: _____
 Uppteckningsår: *1964* Född år _____ i _____

Ungdomens sammankomster och nöjesliv. s. 1-21.

LM F 123

1/4-64

Ungdomens sammankomster och nöjesliv.
Uppmärksamhet avser slättnas skärgård och upp-
tecknarnas egna iakttagelser. I öfrigt anges meddelare
på resp. blad.

Gränsen mellan barn och ungdom var konfirmation-
en. Beträffande arbete så att en flicka sällan kom
ut att tjäna för konfirmationen. I fråga om arbete
för öfrigt: barn skulle göra nytta för sig så snart
de kunde, där var ingen åldersgräns. I fiskarehem-
men skulle alla fiskesgarn bindas för hand och det
fick barnen höra med vid 6-7 års ålder. De fick
också hjälpa till med annat arbete i fisket vart-
efter, sköta småsysslor m. m. Upptecknarens
generation var dock mindre strängt hållen
än vad som varit fallet med deras föräldrar.
Klädseln förändrades efter konfirmationen
så att flickorna fick långa kjolar och så
satte de upp håret. Pojkarna hade vanligen

använt länge och, åtminstone sista skolan.
Det var vanligt att föräldrarna inte tillät sina
barn att gå ut och dansa strax efter de var
konfirmerade. Någon åldersgräns beträffande äldre
ogifta personers deltagande i ungdomars nöjen,
inte särskilt markerad. Att unga gifta personer
gick ut på nöjen tillsammans med ungdomar,
inte vanligt. Möjligen kunde de gå till den dans-
bana som fanns på den ö där de bodde, en skund-
på söndags e. m. Skärgården hade 10 bebyggda öar.
Tärnö var störst med 34-40 hushåll, Jyggesö och Ekö
varbr. 20 vardera, Hallö 10, Skysö 5, Mutsö 8,
de övriga 1-2 vardera. Några gemensamma
skadgar ell. förordningar fanns inte för öarna,
i stället med t. ex. beordningar på fastlandet.
På de större öarna roade sig ungdomarna i stort
sett där de var hemma, medan de övriga ofta
samlades på Hallö. Några lagbildningar

förkamm inte, vareken i fråga om ålder eller kön och inte heller socialt. Alla var fiskare, fränsatt lots och kullpersonal, 3 kusställt hushåll vardera. Idem men det fanns barn till dem utgjorde de ingen social gräns. Skridigheter mellan värmas ungdomar förkom inte och alla hade samma upseende.

Ökenamn, skämtprat användas och traligen inte äldre än från 1900 talats första är var:

Etkö lattare, Jaggisä skajare, Hallsö troll, Skyrä lasingar, Tämö suppar, användes som regel endast mellan barn och ungdomar.

Tämö var den största örn och invånarna där ville nog även sig lite förmer än övriga skärgårdsbor. Det låg något visst nedlåtande i tonen när de talade om "ingholma boarna" inholma borna. Detta hade emellertid ingen betydelse beträffande ungdomarnas sam-

vara. Av fröningar i skärgården 2 nykterhets-
logen. På Färna "Skridsstjärnan" bildad på
1890 kallat N. T. O., på Hallö "Skärgårds fyren"
bildad vnrkr. 1907 J. O. G. T. Missionsförening
från 1925. På Färna var initiativtagarna bl. a.
Sven Ingemarsson, Sven Nilsson, Ernst
Pettersson, Edvard Nilsson, alla från Färna.
På Hallö, P. O. Johansson Baka, Sven Olsson Mula,
Anna Jönsson f. Sandström Hallö.

Logen på Färna hade ganska stort antal medlem-
mar bland äldre personer, av ungdomar mest
flickor. Den upphörde med anfattringens början
1935-40. Byggnaden flyttades till annan plats på
ön, som byggdes, traligen av L. M. F.

Logen på Hallö var inlyst i ett f. d. böningshus
där ungdomen tidigare fått hålla dansfester.
Medlemmarna, mest flickor. Logen upphörde
vnrkr. 1917. Ett missionshus S. M. F. uppfördes

på Hallö mkr. 1928 på initiativ av bl. a.

Olof Nilsson, frk. Julia Pettersson Hallö, samt
Inge Johansson Malvik, då predikant fr. S. M. F.
Medlemmar var några äldre familjer, öfrigt
mest flickor. Verksamheten upphörde i samband
med avfolkningen. Privata klubbar fanns ej.

Föräldrarnas övervakning i fråga om ungdomens
närhet gick nog mest ut över flickorna. F. ex. att
de inte var ute allt för sent, för då råkades det
ovett, br. val av kamrater i någon mån, det
gällde då ev. kamraters personliga uppförande
~~mer~~ meras än ekonomisk ell social orsak.

I någon mån höll nog föräldrarna ögonen på sina
söner, mera i fråga om deras manliga kamrater
kanske än br. flicksällskap. Berättelser
förkom knappast, möjligen kunde någon flicka
få en örfil vid alltför sen hemkomst.

Någon äldre övervakare förkom inte.

Några större klagomål på ungdomen förkom
inte, möjligen att några blev störd av att de stöja-
de när de gick förbi eller på, på natten.

Men de uppförde sig i allmänhet hyfsat, ställde
inte till med skadegörelser ell. dyl. Några jäm-
förelser i fråga om för och nu höides sällan.

Det skulle väl i så fall varit i fråga om kläder
att de använde sina hästa kläder i snådan.

Ungdomarna samlades på vardagskvällarna i
skymningen, de som bodde närmast. På vintern
var isen samlingsplatsen, pojarnas äkte skridskor,
vilket flickorna mindre allmänt hade, skridskor.
Men de var med på isen i alla fall.

I uppt. barndom var det vanligt att ungdomen
fick samlas i någons hem och dansa några
timmar en och annan söndagskväll, de dansade
då i stumpfälkerna. Någon kunde också uppläsa
sin sluga för dans mot betalning, i sina

resp. hem dansa de gratis. Detta var mest på vintern. På sommaren för de till Tärnå kl. a., där fanns dansbana. Eller också kunde de få dansa ombord på de öfverfartyg som på den tiden brukade ligga utanför Malvik för övernatt, det var ett uppskattat nöje, före 1910.

Inget särskilt nöjesliv vid jul, vid nyår gick pojkarne omkring och sköt och skulle då helst ljudas in på någon förtäring, fastlag — präst inget särskilt. Beh. nyår så kallt väl ibland gadttemplarna nyårsraka, evskilt, och det förekom i missionshuset också. Tälbergsmässaafteon sjöngs det maj. Så långt uppt. minns endast av flickor, senare endast av skolarbarn.

Första maj firades icke. Vid pingst och mid-sommar beaktas kanske någon fest, på fastlandet t. ex. Folkets Hus i Siggarp eller Lagen Fösterlands klippans sommarfester i Freusam.

Lucia var akänt på den tiden. Förtömmingar firades inte, sällan födelsedagar heller, möjligen någon 20 årsdag. Till brällap kom ungdomar i den mån de var bjudna och i fall brällap firades med festligheter. Vilket inte var så vanligt. Vauligare var gratulativner = uppsiktning med presenter på andra lysningsdagen, oftast utan ^{större} festligheter.

Till begravningar kom ungdomar för att bära liket, om d. avlidne var barn ell. ungdom.

Års & och familjefester, sällan förskammande.

Inga ungdoms festligheter i samband med arbete på uppst. föräldrars tid, i deras ungdom 1880-talet, förkom & det ibland att ungdomar bjöds till präagille = potatisgille, de plökade potatis en dag och kunde då på något ställe få dricka på kvällen. Har verkligen inte förkommit efter 1900. Färder till vinn

platser ell. för att hälsa på beväringar förekom
ej. Inte heller andra gemensamma utflykter.
Stadsresor var inget speciellt näje för
skärgårsmgdomar. Dit gick de ofta med
nfla, redan som barn. Men nog for de till
stan på lördagarna i alla fall, fast på dagen
inte på kvällen, och något större näje av
besök var det inte. Regelbundet besöktes
emellertid den s. k. Handtverksfesten på
Bellby = Bellevue i Karlshamn, som hölls första
lörd. - sönd. i aug. Där var fruntom danskanan
vid restaurangen en dansbana ute i parken
samt karussell o. dyl. Falster Park besöktes
också ibland, men Bellevue ansågs nog vara
lite finare. Fäga Salthärad besöktes också
mågon gång, allt detta sommar tiden.

Vinter tiden besöktes sällan några nöjes-
platser på annan ort. Godtemplarna

hade vissa fester, enskilt, resekt och kongresser
t. ex. i varje fall var det nog mera enskilt
på Tärnå där stadgarna inte tillät dans
i lokalen, vilket däremot var tillåtet på
Hallå. Tärnå - logen anordnade också någon
gång utflykter. Nykterhetsbåren höll någon
gång föredrag i godtemplarlogerna Anna Steiner
och Emil Pettersson bl. a. som båda hållit
föredrag i Sjörså skola 1910-12.

Logen på Tärnå har uppt. besökt endast en gång, då
filmen om Titanic's undergång visades där,
inträdet kostade 25 öre. Marknad hölls i
Karlskrona i okt, men besöktes inte i någon
större utsträckning av ungdomarna. Då det
inte på den tiden förekom några nöjesanord-
ningar där. Det ordnades inte några sammank-
omster eller möten på vardagarna.

På vardagskvällarna arbetades det alltid.

När ungdomarna var ute på isen på vardagskvällarna var det regel att gå hem när de såg lamporna tändas. "Gör nånting medan lampan brinner," hette det i uppt. hem och så var det överallt. I fiskarehemmen fanns alltid kvällsarbete, gam av olika slag skulle ~~by~~ lindas, nya, och gamla skulle bätas = lagas och mycket annat som hörde till fisket fanns att syssla med. Och så kvinnliga sysslor sy, sticka, stoppa och lappa. Laga sittgarnen var mest de vuxna kvinnornas arbete.

Att någon skulle läsa en bok ell. tidsning en vardagskväll, i den mån de fanns, var otänk-
bart. Lördagskvällarna var arbetsfria bet. de
vran uppräknade arbetena, då kunde flickor-
na få lov att virka, brodera ell. läsa, tills
det blev läggdags. På den tiden hade familjerna
endast 1 rum med eldstad och endast få hade
ett kök så stort att där var sovplass för någon.

Annars fanns det ju då järnspisar i köken så de kunde värmas upp. Men veden skulle köpas i de flesta hemmen och det fisk inte ätlas med den. Så det kunde inte tänkas att hemma varande ungdomar skulle elda för egen del där och hålla till där sin föräldrarna lagt sig. Några festsällda fridagar förekom inte. Bjudningar för ungdomar endast i de fall som anges på blad 8. Allmänt:

Bjudningar sällsynta. På vardagskvällarna var det vanligen läggdags klockan 9, vinter-tiden, på sommaren endast obetydligt senare, då arbetsdagen kunde börja kl. 4-5 f.m.

Tid ev- festligheterna blev det senare, men vanligen före kl. 12. I det fall att bröllop firades med kalas förekom dans, i fall det fanns plats. Musik, mest dragspel. Danserna var val, palta, schatts och hauer. Sällskapslekarna förekom inte och inte heller prunklekar. Skridskoåkning, se blad 6.

Badning var inget vardagsnäje, före kom
måttigen kvällar och f. ö. söndagar. Pojkar och
flickor badade var för sig. Pojkarna spelade
kort, aldrig flickorna, eller kvinnorna i övrigt.
Vantigaste spel uppges ha varit 21 och auktionen.
Det spelades om pengar, i mån av tillgång.

Under förelä ~~var~~ världskriget fick pojkarna
mera pengar att röra sig med, än de haft förut.
Utklädsel & fester förekom inte. Inte heller var
det vanligt att någon sjöng eller berättade.
Sjunga kunde väl annars ungdomarna göra
när de t. ex. rodde eller seglade på väg till
eller från nöjesplatser. På t. ex. bröllop bjöd på
mat, middag, och så för övrigt kaffe och kakor,
läskedrycker. Och samma vid ev. 20 års kalas.

Vid godtemplarnas fester var det vanligen kaffe
och kakor samt läskedrycker. Pojkarna
använde smus och/eller räkke, de flesta

använde också sprit, men och mindre få var
absolutister. Flickorna använde varken
sprit ell. tobak. Några allvarigare slags-
mål förekom inte, som ett par pojkar
klor osams kan det aldrig bli några
andra lishyggen än knytnävarna.

Behärfande offentliga nöjen, se blad 7, 8, 9,
marknad blad 10, . Bristbesök i Karlshamn
någon gång, det var att ro ell. segla dit.

Visseligen fanns det matörer i flickhåtarna då,
men den fick sällan ungdomarna använda för
sina nöjesresor. Som regel följdes ungdomarna
åt rid- besök av festplatser. Pojkarna bjöd
väl t. ex. inträdesbiljetter och kaffe och läsk-
drycker för flickor som de sällskapade med,
de andra fick betala var för sig. Folkets Park,
se blad 9. Där fanns dansbana och så upp-
trädde det en och annan "bondkomiker",

Kalle nämnde man t. ex. Dansbana på Tarnö,
bräken anskaffad gemensamt av öns folk.
Där förekom endast dans, inga andra till-
ställningar. Förtäffningsmedel - beälar.

F. ö. var det att gå till folk 1-2 km. till de
främst nämnda festplatserna på fastlandet.

På öarna fanns endast gängstigar och fälg-
aktligen inga cyklar. Vagnar var på tag före-
taget i juli. Länbibliotek fanns i Hällareyds
kyrkstuga, uppt. har lånat böcker där och
på sin tid även uppt. mormor. Men
att övriga skärgårdsbor lånat böcker där
har uppt. aldrig hört talas om. Annars fanns
det ingen möjlighet att låna böcker, 25 öres
* böckerna köptes em. av ungdomar ibland.

Färdningar, orten 3 dag. i verkau utkomman-
de Karlskammars Allskanda, som långt
ifrån alla hushåll håll sig med.

Den veckotidning som kom först var Allers Familjetidning. Uppst. far. som var begiven på att läsa böjades med att köpa den för december. Alla ex. lades undan, olästa, och togs fram till jul. I bland kunde man också prenumrera på Sthlms Tidningen för dec. Efter första världskriget blev det vanligt att folk köpte Allers, även om det inte blev var vecka, som det blev senare. Någon prem. på Triumf, Tidsfördriv förekom ofta, liksom Smålämningen. Men aldrig köptes mera än en av sorterna pr. familj.

En folkhögskolekurs med föreläsningar av lärare vid Folkhögskolan i Br. Haby hölls 2 veckor i Hallå skola hösten 1937 (eller 1938), för övrigt ingenting i den vägen. Aftast gifte sig skärgårds-ungdomarna sig med "sina egna"

så att säga, undantag var t. ex. flickor som
hjänade i Karlskrona, de gifte sig oftast
med någon därifrån. Men och annan flicka
från andra närliggande trakter på fast-
landet gifte sig till skärgården.

Mera påslut var att någon pojke från fast-
landet gifte sig till skärgården. Och så
har förhållandet varit liderna i gemen, end.
de förklingas uppt. gjort. Den som skulle
börja sig av frike behörde vara upp-
vuxen vid det. Den allmänna meningen
gjorde sig inte nämnvärt hård bek. val
av partner, det var mera en familjesak.
Det fanns väl föräldrar som försökte påverka
sina barn bek. valet och "gjorde sig till"
för tillämpliga mågar och sonhustrur, etc.

Island lyckades de i sitt uppsat.

Bek. ungdomens uppförande var ju "normerna"

släka. Somliga mödrar "bäddade ner" sv.
svärsöner i datterns säng, medan andra
ansåg att det inte var passande, o.s.v.
Raurat, ringar förkom inte, någon gång
kunde en flicka få en ring med sten i
av den pojke hon sällskapade med.
Många hade sällskap i äratid före förloving,
andra kortare tid. Beständ tid för förloving
var inte vanlig, det kunde t. ex. bli ett jul
elt. ~~my~~ myår f. ö. när som helst. Det var
nog vanligast att färdmännen köpte båda
ringarna och de togs vanligen på i affären.
Något om andra gåvor vid förloving, alskant,
Förlovningskalas, sällsynt, utom möjligt för
de allra närmaste och knappast alls talat.
Ett år, eller ett halvt år efter förlovingen
gifte sig nog de flesta, ibland blev det
förloving och giftermål nästan

samtidigt. Många var "svungna" att gifta sig, ett barn var på väg. I bland fanns det ett barn och det andra var på väg. Inläggningen till föräktenskapliga förbindelser var mycket olika, somliga lyckte det gjorde inget, andra ogillade det. Förberedelserna kunde nog bli lite "si och så". Några pojkar hade väl, om de inte var alltför unga, något pengar sparade, andra inte. Flickorna sydde väl lite lakan, vagnatt & dyli. men inte blev det några större förråd. Bestämd brudgift betalades det inte om. Vad de fick från brudmen var sängkläder och något husgeråd och i några fall pengar för den ~~st~~ som så hava kunde. Några stora belopp rörde det sig inte om. Dessutom fick de ju bryningspresenter av sina kamrater.

Någon åtskillnad på vad pojkar och flickor
fick från sina resp. hem uttalades ej,
och inte heller att det gjordes någon för-
teckning på vad de fick. Mö och sveu-
seer var obekant i orten.

De flesta ungdomarna lärdes nog där de
var hemma. Det där med "trivas" var för
resten så mycket tal om. De som såg
sig bort gjorde det väl mest för följans-
kens skull, vare sig det blev bara till "stau"
eller längre bort. Några flickor kom till
Stockholm och fick bättre platser, mera
betalt än t. ex. i Karlskrona. Ingen
av uppt. jämnåriga, pojkar som flickor
lärde sig något yrke. Mudantaget, någon
flicka lärde sig sy och pojkar som
tog labb eller tullare yrket i arv efter sin
far. Den orsak var väl bristande tillgångar

hos föräldrarna att kosta på dem något
som förut nämnts uppförde sig ung-
domen hyfsat, något husliv förekom
~~ett~~ inte. Inte heller gjordes det någon
överkan på annans egendom. De av-
reagerade sig med att göra "kyss"
sins emellan i stället. T. ex. om en
pojke rodde till en annan kalle för
att hälsa på en flicka, kunde det hända
att hans kamrater passade på att binda
fast en stor sten efter halsen. Detta såg
inte vederbörande när han skulle ro
hem i mörkret, utan fick släpa på
den. Tiden fram emot 1940 visade en
kittlande lust för husliv och någon
skadegörelse bland skärgårds-
ungdomarna.